

КЕСТАЕРТИ НАМУС АМА КАСТАЕРТИ ГЪОМУС АЕНЦЕ НАЕ РАЗМАЦУДИ ХЪАУРАЕ!..

Ленингради блокади рæстæг аци сахар гъæуайгæнгути ама æ цæргути уодфедардзийнадæбæл дзоргæй, Владимир Путин загъта: «Мах ихæсгин ан уобæл архайунæй, цæмæй еци хабæртти, нæ историй еци рæстæги сифти финст цаути æцæгдзийнадæ хъæртунгонд цæуонцæ нæ исонибони фæлтæртæмæ...»

ПАМЯТЬ

Васо МАЛИЕВ

ЛЕНИНГРАДСКИЕ МАЛЬЧИШКИ

Я плакал оттого,
Что есть хотелось очень,
Последний съеден был
Чурек
Два дня назад.
Мне говорила мать:
Ну, потерпи, сыночек,
Соседи чем-нибудь
Нас, может, угостят.
Но от соседей мать
Не принесла ни крошки.
Я плакал, а она
Твердила мне:
«Сынок,
Я к мельнику схожу,
Ты потерпи немножко –
Ведь нам он даст муки,
Чтобы испечь пирог».
А мельник на войну
Ушел.
Я знал об этом.
А мельница была
Врагами сожжена.
Твердила мать: «Не плачь!
Отец вернется летом
И хлеба принесет,
Вот кончится война...»
Но не пришел отец,
Лишь весть порою зимней
О гибели его
К нам постучала в дверь.
Сказала мать: «Крепись!
Будь мужественным,
сын мой, –
Мужчина в доме ты
Единственный
Теперь!»
Я плакал, смысла слов
Не понимая этих...
«Стыдись! – однажды мать
В сердцах сказала мне, –
А в Ленинграде как
Живут в блокадном дети
Не слышал?
Значит, ты
Не знаешь о войне.
Ведь там и день, и ночь
Взрываются снаряды,
Нет пищи, нет воды,
Бомбежки, холода.
И все ж назло врагу
Не плачут там ребята!»
...И больше я с тех пор
Не плакал никогда.

Перевел с осетинского
Сергей ВОЛЬСКИЙ.

Дигораæ

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

№3 (875) 2023 анзи 28 январь – æнсури мæйæ

Аргъ 1 туман

ÆНÆБАСÆТТÆ ЛЕНИНГРАД

Цуппаринсæй анзей размæ (1943 анзи 12-18 январи) Ленинградаг ама Волховаг фронтти æфсæдтæ Сурхтурсагин Балтийаг флоти хæццæ æмархайд кæнгæй ратудтонцæ, немугаг-фашистон æрдонгтæ Ленинград ци блокадæй уодхар кодтонцæ, уой. (Еци блокадæй æнæгъæнæй ба уæгдæгонд æрцудæй 1944 анзи 27 январи). Уой фæдбæл æрмæг кæсетæ 4-5-аг фæрстæбæл.

ЕВГЪУД ДОГАЕАЕ РАКÆСГÆЙ, ДÆ ФИДТÆЛТÆН ДÆ СÆРÆЙ НИЛЛАЕГ РАКОВАЕ!..

ЕЦИ ДЗОЛИ КАРСТ ИССÆЙ УОДФЕДАРИ АВДЕСÆН...

Устур Фидибæстон тугъди хабæрттæ ама цаутæ сæ рæстæгмæ гæсгæ кæд идардæй-идарддæр кæнунцæ, уæддæр нæ дзилли нури кæстæртæн идæрдтаг нæ 'нцæ, зæрдтагонæй сæ имисунцæ. Уомæн еума ирд æвдесæн иссæй, Ленинградбæл немугаг-фашистон æрдонгтæ ци блокадæ исаразтонцæ, уой батонуни 80 анзей фæдбæл арæзт Еугуруæрæсеуон акци «Блокади дзол». Уоми архайдтонцæ нæ республики ськолати ахурдзаутæ дæр. Еци мадзали рæстæг саби-

йтæн дзурдтонцæ блокади бахаугæй æдеугурæй 125 граммей бæрцæ дзол кæмæн лæвæрд цудæй ама ма берæ æндæр æверхъаудзийнæдтæ ка бавзурста, еци ленинградæгти уодфедардзийнади туххæй. АВДИСТОНЦÆ син еци цаути фæдбæл документалон кинонивтæй ськуддзæгтæ.
Акций рæстæг ма ськоладзаутæн бæгъатæрдзийнади уроктæ аразтонцæ нуртæкки сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæ дæр.

АДÆМИ УОДÆНЦОЙНÆН

Фарæ агъазиау куст æнхæстгонд æрцудæй Дзæуæгигъæуи берæуæладзугон хæдзæртти адæмласæн лифттæ нæугутæй байивунбæл – уой фæрци æйивд æрцудæнцæ сæдæ лифти.

Аци анз дæр еци куст идарддæр цæуы – 44 нæуæг лифти исæвæрдзæнæнцæ еума 24 берæфатерон хæдзарæми. Гъæуама 2024 анзи кæронмæ ба æйивд æрцæуонцæ 210 лифти. Нæуæг лифттæ æнæгъæнæйдæр дзуапп дæттунцæ æдасдзийнади дуйнеуон домæнтæн, конд æнцæ æнæизгæ æндонæй, косунцæ æнæстуфæй, ефтонгонд æнцæ LED рохскæнуйнади цирæгътæй, уæдта зæлон игъосункæнуйнади фæрæзнитæй.

Лифттæ исаразонцæ Цæгат Иристони бундорон цалцæгкæнуйнади Фонди сæрмагонд курдиадæмæ гæсгæ. Проекти еумæйаг аргъ æй 117 миллион соми.

ХУÆРЗАУОДÆН

Республики нæуæггонд цæунцæ स्कьолати хуæрæндæнтти равигтæ æма гæнæнтæ. Кæд æма раздæр ниййергутæ гъаст кæниунцæ, स्कьолати хуæрæндæнтти ци хуæруйнагтæ дæттиунцæ

ахурдзау сабийтæн, уæд нур ба уотæ гъæуама мабал уа, уомæн æма еци хуæрæндæнтти ес еугур гъæугæ фæдзæттæ дæр аллихузон зæрдæмæдзæугæ хуæруйнагтæ цæттæ кæнунæн. Еугурæйдæр æнцæ нурикон нæуæг техникæй ефтонгонд федералон программæ фæрци. Рæстæгги домæнтæмæ гæсгæ хуæрæндæнтти æвæстеуатæй фæззиннуй аллихузон нæуæгдзийнæдтæ. Сувæллæнтти æнæнездзийнадæбæл ауодгæй, ами пайда кæнунцæ авгин æма фарфор-фаянси тæбæгътæй, пластикон дзуаумæуттæн си бунат нæйис.

ХУАЙРАГИ КУСТАДÆ

Евгъуд анзи дæс мæйемæ Цæгат Иристони рауагътонцæ рæзæ æма халсартти консервати 5478 мин дæрдмæ бæрцуати (гъома, фæлварæ еци рæстæгги хæццæ рабаргæй, 70 проценти фулдæр). Халсартæй æма

рæзæй консервтæ цæттæ кæнуйн гъуддаг ци æртæ кустуати (æнæнхæст бæрнондзийнади æхсæнадæ «Агрофирма «Казбек», «КАРАГР» æма «Чико»), етæ уадзунцæ хуæргæнаси, пьамидори, цивзи, наси æма фæткуй консервтæ. Анзæй-анзмæ сæ продукций номхигъд урухдæр кæнуй. Кæд нæмæ нури уæнгæ уæйæгонд цудæй æндæр рауæнтæй ласт продукци, уæд нур ба нæмæ фулдæрæй-фулдæр кæнуй бунæттон консервуадзугути продукци, кæций адæм берæ æхцæуæндæрæй æлхæнунцæ, уомæн æма си æ хуæрзгæдæдзийнадæ баруагæс æй...

ХУÆРЗ ХАБАР – ЗÆРДРОКСГÆНÆГ

Æрдзон газ кæронбæттæн уагæй уадзун программæмæ гæсгæ аци анз Цæгат Иристони бауадзæнæнцæ æртæсæди æма инсæйæй фулдæр хæдзарæмæ. Еци гъуддаг фарæ нæ республики æнхæстгонд цудæй æнтæстгинæй – газ уагъд æрцудæй 1,4 мин хæдзарей аранти уæнгæ. Бæрæгъæнæнтæмæ гæсгæ хаст æрцудæй нæ бæсти еци гъуддаги раздзæугути номхигъдмæ.

Сахар Беспæни 2004 анзи ци уæззау фудракæндæ 'рцудæй, уоми фæммард æнцæ 334 адæймаги, уонæй – 186 сувæллоны. Еци æверхъаудзийнадæ цæмæй иронх ма уа, цæмæй фæлтæрæй-фæлтæрæмæ дуйней дзиллитæ къæрцгъос уонцæ æма сабур цард ихалгуги фудвæндитæн никъуæрд дæттонцæ, уой нисанеуæгæй нæ бæсти разамунд рахаста унаффæ Беспæни Дуйнеуон культурон гъомбæладон центр исаразун туххæй. Æ исаразун еумæйаг аргъ æй 200 миллион сомæмæй фулдæр. Нуртæккæ уой арæзтадæ фæуунтæбæл æй, æнæгъæнæй гъæуама исцæттæ уа аци анзи апрели.

Нуртæккæ сæрмагонд тугъдон операций ка архайуй, еци тугъдонтæн хуæдтолгити æйивæн хæйтти тукани хецау Антон Гури балæвар кодта, вæндоржик ке хонунцæ, уæхæн хуæдтолгæ. Зæгъун гъæуы, æма аци адæймагæн ес еудадзугон бастдзийнадæ нæ тугъдонти хæццæ, берæ цæмæйдæрти син фæййагъаз кæнуй, зæгъæн, айразмæ дæр син рарвиста аллихузон æфсæддон фæрæзнитæ æма гъæугæ дзуаумæуттæ. Арфиаг уо, Антон!..

Дзæуæгигъæуи Туйгъанти Махарбæги номбæл айивæдон музей байгон æй камерон равдист «Иронхуати байзайæг нæмттæй». Экспозици æвдесуй, иронхуати берæ рæстæгуги æма берæ фæлтæрти ке карни хабæрттæ нæ зонунцæ, уæхæн дууæ адæймагæй цардвæндаг æма се 'сфæлдистадæ. Фæсарæнти паракхаттæй ке куститæ 'вдистонцæ (фал син сæ райгурæн бæстæ Советон Цæдеси цæрæг адæм каг аргъ не 'скодтонцæ), еци дууæ адæймагæмæй еу æй скульптор Дмитрий Цаплин. Дуккаг æй дзиллитæй феронхуæвæг дæсниæдтæ багъæуайгæнæг хузæгæнæг Мæлтъизти Ольгæ.

Равдисти фæууинæн ес Дмитрий Цаплин арæст цуппар скульптури æма Мæлтъизти Ольги арæст еуæндæс дорин сорæти.

БÆРЗОНД ТИЛЛÆГÆРЗАДÆН УОДЗÆНÆЙ ХУÆРЗ БУНДОР

Цæгат Кавкази хуæрзмугга картофи селекцион центр æрæги байгон кодтонцæ Цæгат Иристони æнæнхæст бæрнæдзийнади æхсæнадæ «Фат-Агро»-й. Авд гектари фæзуатбæл æрбунæттон æнцæ, еугур нурикон домæнтæн дзуапп ка дæттуй, уæхæн диагностикон лабораторитæ, картофи минкый муггæугтæ кæми зайун кæндзæнæнцæ, гъаруæтти уæхæн комплекс æма 10 мин тонни картоф кæми уодзæнæй, уæхæн нурикон æфснайæнтæ. Хуæрзмугга картофи селекцион центр æй компаници къуар «Бавари»-й дæлхайæдтæй еу, ефтонгонд æй куд уæрæсейаг, уотæ фæсарæйнаг нурикон косæнгæртæй.

Æрæги центр кадгин уавæри æ дуæрттæ байгон кодта. Ци берæ иуазгугтæ 'рбацудæй, уони хæццæ адтæнцæ Уæрæсей Президент æнхæстбаргин минæвар Цæгат Кавкази Юрий Чайка, Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæг Сергей Меньяло, Уæрæсей гъæуон хæдзарæди министри хуæдæйивæг Иван Лебедев, банк «ВТБ»-й Цæгат Кавкази филиали разамонæг Александр Дыренко, картофи муггæугтæ æртасæг федералон Центри директор Сергей Жиров, уæдта «Фат-Агро»-й æмгустæнгугтæ Ярославли, Костромæй, Дæллаг Новгороди æма æндæр облæсттæй.

Селекцион центр байгон кæнуйн фæдбæл арæст цитгин мадзали рæстæг радзубанди кодтонцæ Юрий Чайка æма Сергей Меньяло. Æма етæ куд баханхæ кодтонцæ, уотемæй аци центр гъæуон хæдзарæди райрæзтæн устур агъаз ке уодзæнæй, е дузæрдуггæ нæй. Е фадугат ратдзæнæй 2025 анзмæ 40 мин тонни хуæрзгæдæ мугга æрзайун кæнунæн, е ба æй 14 мин гектари фæзуатæй тиллæг исесуни фæгæ. Хуæрзмугга картоф ку зайун кæнæн, уæд

уодзинан ерисгъон, фæззиндзæнæй фадугат инвесторти æргом нæмæ раздахунæн.

Æнæмæнгæ зæгъун гъæуы уой дæр, æма цæмæй нæмæ ауæхæн Центр фæззиндтайдæ, уой фæдбæл хъæппæрес бавдиста нæ республики раздæри разамонæг Битарти Вячеслав. Уой Сергей Меньяло дæр æ радзубандий баханхæ кодта:

– Фæлварæ нæмæ Битарти Вячеслави хæццæ дзубанди адтæй кустуати райрæзтбæл. Селекцион центр исаразун туххæй инвестицион бадзурдбæл бакустан. Мæ бон зæгъун æй, Уæрæсей картофи хуæрзгæдæ муггæуги хузтæн сæ 20 проценти уагъд цæудзæнæнцæ центрæй. Е æй, нæ бæсти Президент нæ размæ ци ихæс æвæруй – хуаллагти базаради æдасдзийнадæ æма фидибæсти уагъд продукци фæффулдæр кæнун – уой æнхæст кæнуйн фæдбæл нæмæ бæлвурд архайд ке цæуы, уой æвдесæн. Арфæ кæнун, аци хуæрз æма гъæугæ гъуддагбæл ка бакуста, уонæн.

Компаници къуар «Бавари»-й коллективи номæй Битарти Вячеслав райарфæ кодта еугур иуазгугтæн дæр æма баханхæ кодта, аци дессаги центр цубур рæстæгмæ исаразун ке бантæстæй фиццагидæр еу-мæйаг хъауритæй æмархайд фæрци.

– Уæрæсей гъæуон хæдзарæди Министради, нæ республики разамунд æма гъæуон хæдзарæди Министради, банк «ВТБ»-й Цæгат Кавкази филиали агъазæй исаразун нурикон лабораторитæ æма гъаруæтти комплекс, бацæттæ кодтан 2030 анзи уæнгæ картофи муггаги райрæзти программæ. Уой бундорбæл 2025 анзмæ æрзайун кæндзинан, æмбал кæмæн нæйис, уæхæн картофи 40 мин муггаги. Уонæй «Садон», «Спринтер» æма «Алания» нуриуæнгæ зундонд æнцæ гъæуон хæдзарæди косугтæн.

ÆНÆНЕЗДЗИЙНАДÆ

МЕДИЦИНОН КЪАБАЗИ ГЪÆУАМА ÆРЦÆУА ХУÆРЗ ÆЙИВДДЗИЙНÆДТÆ

Куд нисангонд цæуы, уотемæй Цæгат Иристони куст цæудзæнæй цалдæр медицинон косæндонæбæл: пульмонологон Центр æма онкологон диспансери райарæзт, Дзæуæгигъæуи 2-аг ниййарæндони бундорон цалцæг, уæдта Мæздæги райони центрон сæйгæдони фæзуати ниййарæндонæ, Хонсайраг поселокки сувæллæнтти тарнези сæйгæдонæ (45 бунати си уодзæнæй), тагъд медицинон агъази клиникон сæйгæдони инфекцион незти хайади бæстихай (100 бунати) æма Горæттæрон райони фельдшерон-акушерон пункт Дачный гъæуи исаразун...

Зæгъун гъæуы уой дæр, æма нæ республики æнæнездзийнади гъæуайкæнуйнади къабази райрæзтæн аци анз дехгонд æрцудæй 1,2 миллиард соми. Етæ гъæуама харзонд æрцæуонцæ нæуæг медицинон косæндæнттæ исаразун æма раздæри косæндæнттæ нури домæнтæмæ гæсгæ иснæуæг кæнунбæл. Уой фæдбæл архайд нисан æй адæмæн медицинон агъази хуæрзгæдæдзийнадæ фæббæрзонддæр кæнун: медицинон объекттæ райаразун, хуастæй сæ исефтонг кæнун, хуæрз цæттæгонд специалисттæ сæмæ æрветун.

Дзæуæгигъæуи арæст æрцæудзæнæй иуæнтгæ æма нервити системити незтæй гыгæдардцæуæг адæми медицинон реабилитаций амбулаторон хайадæ. Аци æма никкидæр ма ци гъуддæгугтæ арæст æрцæудзæнæй нæ республики, етæ комкоммæ ахедгæ хузи фæббæрæг уодзæнæнцæ адæмæн медицинон лæггæдти хуæрзгæдæдзийнадæбæл. Уомæ гæсгæ ба уони царди рауадзунæн республики 'рдигæй агъазгонд цæудзæнæй, ци гæнæн æма амал уа, уомæй.

Медицинон реабилитаций амбулаторон хайадæ исаразун ихæс æхемæ райста компани «Премиум-Строй-Инвест».

Сæрмагонд тугъдон операций архайгæй ка фæццæф æй, еци æфсæддонтæн социалон-медицинон æгъдауæй фæййагъаз кæнунæн нæмæ фæззиндзæнæй сæрмагонд хайæдтæ. Арæст æрцæудзæнæнцæ хецæн бригадтæ дохтиртæй, психологтæй, юристтæй æма социалон косугтæй.

ЕУ АНЗИ ХУÆРЗТÆ – ИСОНИ ДЕНТÆСТИТÆН НИФСДÆТТÆГ

Цæмæй нæ бæсти экономикон размæцуд идарддæр æнтæстгиндæрæй ирæза, уой туххæй аразт æрцудæй сæрмагонд национ проекттæ, кæцитæ æнхæстгонд цæудзæнæнцæ сауæнгæ 2024 анзи уæнгæ. Уой фæдбæл нисангонд еумæйаг бюджет хъæртуй 25,7 триллион сомемæ, сæ фулдæр æмбес æнцæ федералон фæрæзнитæ. Еумæйаг гъуддагмæ сæ байвæрд хæссунцæ регионтæ дæр. Цæгат Иристон архайуй еуæндæс национ проекттæ. Бæлвурдæй циуавæр æнцæ, сæ фæстеугутæ цæмæ хъæртунцæ, аци анз нæмæ ци нисантæ ес? Аци æма уæхæн фарстатæ фæдбæл дзиллон хабархæссæг фæрæзнитæ ахид цæуй дзубанди.

Абони ба уæ зонгæ кæнæн кæцидæр хатдзæгтæ хæццæ, кæцитæ туххæй æ гъудитæ зæгъуй Цæгат Иристон национ проекттæ æнхæстгæнæг Управлений сæргълаууæг **Томайти Фатимæ**.

– Циуавæр национ проектти архайдта нæ республикæ евгъуд анзи? Цæйбæрцæ фæрæзнитæ син дехгонд æрцудæй?

– Фарæ республикæ социалон-экономикон райрæзти нисануæггæй архайдтан 11 проекттæ, сæ еумæйаг фæрæзнитæ иссæнцæ 12,2 миллиард соми. Уонæй 9,8 миллиард соми дехгонд æрцудæй федералон бюджетæй, 2,2 миллиард соми – республикæ, уæдта ма муниципалон арæзтæдти бюджетти ба – 0,2 миллиард соми.

– Национ проекттæ ес сæрмагонд хайгонд «Демографи». Ести агъаз æй е, цæмæй нæмæ нæуæгигурд сувæллæнтти нимæдзæ фулдæр кæна, уæдта хестæр кари адæмæн сæ царди уавæртæ фæхуæздæр кæнуни гъуддаги?

– Гъулæггæн, абони уæнгæ дæр нæ республикæ демографион уавæр нимад цæуй вазуггин æма сагъссагбæл. Анзæй-анзмæ нæуæгигурд сувæллæнтти нимæдзæ минкъийдæр кæнуй 500 уæнгæ. Зæгъæн, фæстаг фондз анзей дæргъи нæуæгигурд сабийти нимæдзæ фæмминкъийдæр æй 20 процентей бæрцæ. Уой хæццæ ба уавæр уæхæн æй, æма нæмæ алли анз дæр сæхе ка бахатуй регионалон проекттæ гæсгæ социалон агъази фæдбæл, уонæн ба еци агъаз лæвæрд цæуй. Зæгъæн, фарæ уæхæн агъаз кæнуни пълан æнхæстгонд æрцудæй уæлдайгунтæй. Фиццаг сувæллон кæмæн исæнтæстæй, уони бæрцæ рауадæй 481 бийнonti фулдæр.

ЗУНДГИН ЗАГЪДМÆ МА ИГЪОСÆГ КУ УИДÆ!..

Кæддæр, дан, еу лæг, исхондзинан æй Иванов, Питери ниуазæндæнттæй еуеми уойасæбæл фæррасуг æй æма фудцъухæй æлгъетун байдæдта, бауорамæнтæ ин нæ адтæй. Ниуазæндони уæйæгæнæг дæр æй бæргæ гъавта æрсабур кæнунмæ, бауайдзæф ин кодта:

– Бафсæрми кодтайсæ – паддзахи хузæй.

Æма райамудта фарсбæл паддзахи хузæмæ. Æма дин уæд еци расуг лæг ку ниццæлхъ ласидæ:

– Æма паддзахи хузæ ба мин ци 'й?.. Ту ибæл кæнун!..

Адтæй нæ адтæй, уæддæр еци хæлхъойгæнæги исмедæг кодтонцæ кумæ гъудæй, уордæмæ.

Хабар, гъай-гъайдæр, исæмбалдæй паддзахбæл дæр. Ка ин æй фегъосун кодта, етæ æнгъалдтонцæ, гъома, еци сæргъæн лæг карз æфхуæрд байифдзæнæй е 'наккаг миуи фæдбæл. Фал... Паддзах хъæбæр ниухудтæй æма загъта:

– Еци Ивановæн фегъосун кæнетæ, æз дæр ибæл ке ту кæнун, уой æма 'й рауадзетæ сæхемæ...

Нури доги ба? Уæлдай бæрзонд хецауеуæггæнугти кой нæ кæндзинан, фал зингæ ниллæгдæр ка бадуй, уæхæн «разамонгутæй» дæр еске туххæй æфхуæрæн нæ, фал уотид уайдзæфи хузæн ести ниффинсай æма дæ финстæг дзиллон рауæни ниййаундзай!.. Дæ финстæг дин еци «зæрдихудтфæккæнæг» паддзахи хузæн æ нимæ финстæг ниллæгдæр нæ æрæсун кæндзæнæй, цæмæй адæмæн æнцондæр уа æ бакæсун, фал æй æ хъозæнттæ фæддунд кæндзæнæнцæ, æ бунати ба дин дæхе æраундзæнæнцæ, гъома, цийфæнди раст ку уай, уæддæр дин уотитæ бакæндзæнæнцæ æма фæсфæсмон кæндзæнæ, уогæ финсун-дзорун дæ бон ке 'й, уобæл дæр.

Недзамайнаг Македоний паддзах, номдзуд балхон Александр Македойнагæн æ дæлбарæ æмтохгæнугтæй кадæртæ унаффæ кодтонцæ, не 'знæгтæмæ, дан, æхсæвигон бампурсæн. Е син равардта дзуапп: «Æз уæлахез давгæ нæ кæнун!..»

Бæргæ-бæргæ, уæхæн зундихаттæй хайгин ку уиуонцæ, нури доги нæмæ хецаудзийнади бæллуйнаг рауæнтæмæ ка тундзуй, еци «бæдæйнæгтæмæ». Фал кæми!.. Ци æведауцæ, берæ цæмæйдæрти ба илгъаг миутæ ба нæ аккаг кæнунцæ сæхецæн уæлахезмæ бæллæй. Уæхæн «уæлахезæй» давæггадæр ма ци уа!..

Шведаг Кристинæ (1626-1689), Швеций къарол: «Хестаугутæ бæгъатæр нæ фæуунцæ, бæгъатæртæ хестауæг нæ фæуунцæ...»

Нури хецауеуæггæнугтæй ба беретæ, æнæмæнгæ райаразуйнаг гъуддаги фæдбæл еунæг белгон исесдзæнæнцæ æма уайтæнги цъеуæдес исаразунцæ, мæнæ, дан, куд фескьуæлхтан. Æма нæ абони кардиуаги берæ нæхъæртондзийнæдтæ дæр уой фудæй æнцæ, æма уæхæн «бæгъатæрти» фудæй нæмæ исаразуйнæгтæ æрдæгарæзтæй ке райзайунцæ...

Отто Бисмарк (1815-1898), гермайнаг паддзахадон архайæг: «Уæрæсей нимæ макед маци исфæндæ кæнетæ, уомæн æма уин уæ цийфæнди хийнæ миуæн дæр дзуапп ратдзæнæй æдули миуæй...»

Аци загъд цæйбæрцæбæл раст æй, уой Уæрæсей нимæ хийнæ æма фудракæндæ исаразун ка багъавидæ, етæ цал æма цал хатти бавзурстонцæ сæхебæл – уой дæр бæрзæйсæттæн ницъуæрдæй. Уогæ Бисмарк еуемæй раст нæй: Уæрæсе æ нимæ фудвæндæ аразгутæн аккаг дзуапп æдули миутæй нæ дæттуй, фал æ адæми лæгдзийнадæ æма хесæрустурдзийнадæй. Уой, æвæдзи, нæ лæдæрунцæ, мæнæ нур нæ Фидибæсти нимæ фудмиутæ ка аразуй, æма син сæ еци æдулидзийнадæ ба хъæбæр фæсмойнаг фæууодзæнæй...

АДÆМИ ЦÆСТÆ УИНАГÆДÆР ÆЙ!..

АЛКЕДÆР НИ ÆХЕ АМОНДÆЙ ЦÆРУЙ

Нæ адæми нæуæганзон ракувдтити уотæ загъд ес: «О, зæлдагæ закъæгин уæларвон Уасерги! Зæнхæмæ нæ адæммæ Хуцауи разæй æртæхис, æма де 'рбадæн бунæттæ алли рауæн дæр кувдонтæ иссæнцæ!.. Нæ адæммæ цитгин дæ, сæхе дæбæл фæдзæхсунцæ, æма сæ дæ хуарзæнхæ уæд!..»
Уотæ раковгæй ни алкедæр æнгъæл æй, нæуæг анзи

алли бон дæр ин зæрдæмæдзæугæдæр ке уодзæнæй, æруагæс ни кæнуй, нæ зæрдтагон бæлдитæ тæккæ æхцæуæндæр хузи ке исæцæг уодзæнæнцæ, е. Æма уæддæр адæм цæмæ æнгъæлмæ кæсунцæ нæуæг, 2023 анзи? Еци фарста социалон æрфæрститæ аразгутæй уæрæсейæгтæй кæмæ равардтонцæ, уони дзуæппитæ еумæйагæй рауадæнцæ мæнæ ауæхæн (проценттæй нимагæй).

БИЙНОНТИ ÆМА ХЕ ЦАРДИ		2023		ЭКОНОМИКОН ЦАРДИ	
Æнгъæл æнцæ, 2023 анз амондгундæр ке уодзæнæй 2022 анзæй	56%		Аци анз нæ экономика райрæзт тухгиндæр уодзæнæй	70%	
Федарæй æруагæс хуæздæр ке уодзæнæй	12%		Нæ экономика уодзæнæй сæрбонзонгæй	21%	
Нимауонцæ, лæгъуздæр ке уодзæнæй	5%		ПОЛИТИКОН ЦАРДИ		
КÆСУНЦÆ ИСОНИБОНМÆ		Уодзæнæй итинггонд	70%	Уодзæнæй сæрбонзонгæй	19%
Зæрдæдаргæй	67%	Бæлвурд дзуапп раттун мæ бон нæй	11%		
Гузавæгæнгæй	9%				
Тæрсгæ-резгæй	22%				

Аци бæрæггæнæнтæ исбæлвурд кодта Левада-центр, кæци Уæрæсей нимад цæуй фæсарæйнаг агентбæл.

Еугур рæстæгуги еугуремæй карздæр æма æв-
ерхъаудæр тугъд – Устур Фидибæстон тугъди æн-
зтæ Уæрæсей историмæ бацудæнцæ, куд нæ бæсти
цæрæг адæмти устур лæгдзийнадæ æма бæгъатæрд-
зийнади æнзтæ. 1941 анзи гитлерон Германи Советон
Цæдесмæ ку 'рбалæбурдта, уæд фашистон æф-
сæдтæ æмпурстонцæ æртæ агъазиау къуаремæй
– Цæгаттаг, Центрон æма Хонсайраг. Еци рæстæг-
мæ Германи байахæста европаг берæ бæститæ.

Фашистон æфсæдти Цæгаттаг къуар æмпурста
Ленингради 'рдæмæ, е 'сконди адтæнцæ 16-аг æма 18-
аг æфсæдтæ æма 4-аг танкити къуар, æдеугурæй 500
мин тугъдони кæми адтæй, 29 уæхæн дивизий. Къуари
сæргъи адтæй инæлар-фельдмаршæл фон Лееб. Еци
къуармæ лæвæрд æрцудæй Германий фиццаг уæлдæ-
фон флот, кæцими адтæй 760 хуæдтæхæги. Уонæй
уæлдай ма цæгати 'рдигæй нæ бæстæмæ 'мпурстон-
цæ финнæгти æвд дивизий.

ÆНÆБАСÆТТÆ ЛЕНИНГРАД

ЕТÆ ГЪÆУАЙ КОДТОНЦÆ ЛЕНИНГРАД...

Хайти Айдарухъи
фурт Хæпъæт

Дзанкъисти Амурхани
фурт Сулейман

Хуадонти Базайи
фурт Сулейман

Уойбæрцæбæл берæ тух-
тæ фашистон Германий разамунд Ленингради 'рдæмæ уомæ
гæсгæ исаразта, æма сæ фæндæдтæй, Советон Цæдеси цит-
гиндæр сахар уотид нæ райсун, фал æй бунисæфт бакæнун,
зæнхи цъарæбæл æ фæд дæр куд нæбал байзайа, уотæ.

Гитлер æ хъозæнтти хæццæ 21 сентябри ци доклад бацæттæ кодта «О блокаде Ленинграда», уоми уотæ загъд адтæй «...мы блокируем Ленинград (герметически) и разрушим город, если возможно, артиллерией и авиацией... остатки «гарнизона крепости» останутся там на зиму. Весной мы проникаем в город... вывезем все, что осталось живое, в глубь России или возьмем в плен, сравняем Ленинград с землей...»

Уæхæн уавæрти Ленинград багъæуай кæнун куд зин адтай-
дæ, уой бæргæ лæдæрдтæнцæ бæсти разамунд дæр æма са-
харæн æхе цæргутæ дæр. Фал уæддæр фæндæ ба еу адтæй:
немуцаг-фашистон æрдонгти æрбалæборæги къах гъæуама
ма 'рлæууа Ленини сахар зæнхæбæл...

Æнæмæнгæ уотæ нæ уод-
зæнæй, уобæл Ленинград гъæуайгæнгутæ фæдæрæй æууæнд-
тæнцæ... Знагæй е æруагæс дæр нæ кодта, æма сахарбæл
ку 'ртухстæй ницхорх æй кæнуни фæндæй, уæд уотæ æнгъæл
адтæй æма ленинградæгтæ сæ гъæзæмæрттæн нæ бафæразд-
зæнæнцæ, саст æрцæудзæнæнцæ, фал е фæраздзæнæй: цал-
дæр мæйей дæргъи (1941 анзи 8 сентябрæй 1943 анзи 18 январий
уæнгæ), еци хорæлвæстæе ци сахар фæддæрдта, уой байсун сæ
бон уæддæр нæ бацæй – е нæ, фал сæхебæл бæрзæйсæттæн
цæф æрцудæй, ледзæг фæцæнцæ. Советон æфсæдти тугъдон
операци «Искра»-й фæрци 1943 анзи 18 январий Ленинградбæл
æртухст тунд æрцудæй, Ладон

ги цадæ æма фронти рæнгъи 'хсæн фæззиндтæй «къæридор»
(æ фæтæ адтæй 8-11 киломе-
три). Уобæлти 17 суткей дæргъи
арæзт æрцудæй æфсæн æма
автомобилон нæдтæ. Сахармæ
цæун байдæдтонцæ поездтæ
æма уæзласæн хуæдтолгитæ
хуæлци, тохæндзаумæутти
æма æндæр гъæугæ дзаумæут-
ти хæццæ. Немуцаг-фашистон
командæкæнуйнади фæндæ
Ленинград блокади фæрци ниц-
хорх кæнун æма 'й уотемæй бай-
сунæй неци рауадæй.

Блокади рæстæги уобæл
абони дæр ма дуйней рæстæр-
дæ дзиллитæ дестæ кæнунцæ,
сæ уодти нæбасæттондзийна-
дæн син сæ сæртæй ниллæг
ковунцæ.

Еугур еци хабæрттæбæл
мах дæр нæ газети финстан.
Фал сæ уæддæр нæ ихæсбæл
нимайæн æримисун абони дæр
– еуемæй бæрæггонд цæуи,
Ленинград блокадæй исуæгъдæ
уни 75 анзей бон, иннемæй ба
ихæсгин ан, Фидибæстæ хъæ-
бæр устур фидбилизи уавæри
ку бахаудтæй, уæд нæ адæм
еумæ куд исистадæнцæ æма
куд уодуæлдайæй тох кодтон-
цæ æ сæрбæлтау – æхе сагъæс
си неке кодта, сæ царди берæ

ахсигæг гъуддæгугтæ дæр райеу-
варс кодтонцæ, уотемæй. Е æй
дæнцæн кæстæртæн – уотæ ку
нæ уа, уæд исонибони нæ Фи-
дибæсти сæрбæл исдзоргутæ ку
нæбал уа, уомæй тæссаг æй.

Ленингради немуцаг-фаши-
стон æрдонгтæй багъæуай кæну-
ни тугъдтити æма уонæми архай-
гуги туххæй, ку зæгъæн, амæй
размæ дæр мухур кодтан. Зæгъ-
æн, тугъди æма фæллойни вете-
ран, отставки болкъон Толпарти
Александрий уац дæр. Е уоми куд
финста, уотемæй цалдæр боней
дæргъи карз тугъдтити фæсте
немуцаг æфсæдтæн бантæстæй
Лужски гъæуайкæнуйнадон тæл-
мæ батонун, æма сæ ницхорх
разтонцæ Ленингради 'рдæмæ.
21 августмæ знаг байахæста
сахар Чудово æма ралух кодта
Октябри æфсæнвæндаг, Ле-
нинградмæ ибæл бацæуæн куд
нæбал адтайдæ, уотæ. 30 авгу-
сти ба знагæн бантæстæй сахар
Мга байахæссун, æма уотемæй
Ленинград хецæнгонд æрцудæй
бæсти хæццæ бæттæг фæстаг
æфсæнвæндаг.

Фашисттæ 8 сентябри бай-
ахæстонцæ г. Шлиссельбург.
Еци бонæй фæстæмæ Ленин-
град бахаудтæй æртухсти. 900

бони æма æхсæви сахар адтæй
блокади.

Еци бæнтти фельдмаршæл
фон Лееб фæдздзурдта е 'фсæд-
тæмæ: «Салдæттæ, уæ размæ
'нцæ большевикон æфсади
байзайæгæгтæ. Еунæг фæстаг
цæф æма къуар «Цæгат»
бæрæг кæндзæнæй уæлахез.
Тагъд рæстæги фæууодзæнæй
Уæрæсей хæццæ тугъд». Уотæ
гъуди кодтонцæ фашистон Гер-
маний разамунд æма е 'фсади
командæкæнуйнадæ. Советон
бæсти разамунд æма æ адæм
ба æндæр хузи гъуди кодтонцæ.

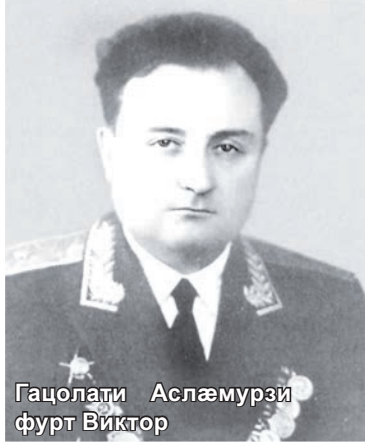
Ленинград цæттæ кодта æхе
багъæуай кæнунмæ. Æвæрд
æрцудæй 25 километри дæргъ-
æн баррикадитæ æма танкити
нихмæ цæлхдортæ, арæзт –
4100 ДОТ-и æма ДЗОТ-и.

Цæргутæ æма фронти æф-
сæдти хуæлцади уавæр цæх-
гæрмæ фæллагъуддæр æй,
уæлдайдæр ба знаг Бадаевски
хуайраги скълæдтæбæл ку бан-
дзарста, уæд. Уоми адтæй хуай-
раги агъазиау æвæрæнтæ. 1942
анзи райдайæнмæ еу адæйма-
гæн сутки дæргъи дзол лæв-
ардонцæ 125-150 грамми, æф-
сæддонтæн фæйнæ 300 грамми.
Дзולי хуæргъæдæдзийнадæ
фæнниллæгдæр æй.

Цуппаринсæй анзей размæ (1943
анзи 12-18 январий) советон æф-
сæдтæ ратудтонцæ, немуцаг-фа-
шистон æрдонгтæ Ленинградмæ
бацæуæнтæ ци блокадæй æрæхгæд-
тонцæ, уой... Аци цау зæрдæбæл-
даруйнаг айдагъ ленинградæгтæн
нæй, фал раздæри Советон Цæдеси
еугур адæмтæн дæр. Уомæн æма
уони минæвæрттæ дæр уодуæл-
дайæй гъæуай кодтонцæ Ленини
номхæссæг цитгин сахар. Се 'хсæн
адтæнцæ Иристони хъæболтæ дæр.
Беретæ си сæ цард иснивонд код-
тонцæ уоми. Уонæй еу, мæнæ нур
ке фæскомцæдесон билет уинетæ,
е – Хамихъоти Морат. Бæгъатæр ни-
гæд æй Ленингради Пискарæви уæл-
мæрдти, уоми музейи æвæрд æй æ
фæскомцæдесон билет.

ЕТÆ ГЪÆУАЙ КОДТОНЦÆ ЛЕНИНГРАД...

Гацолати Аслæмурзи
фурт Виктор

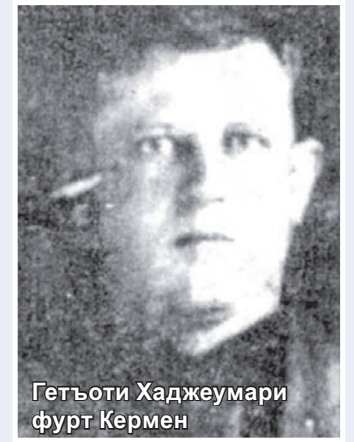
Мамсурати Александри
фурт Хъазбег

Лагкути Алихани
фурт Мæхæмæт

Дзоблати Тикъой
фурт Александр

Гетъоти Хаджеумари
фурт Кермен

Уавæр адтæй карз, бæсти уæди разамонæг Сталини загъдау «бæлахи уавæр». Уомæ гæсгæ е фæдздурдта Г.К. Жуковæ. Ленингради уавæри туххæй дзоргæй ин балæдæрун кæнгæй, загъта уой дæр, æма еци бæлахи уавæрæй фæййервæзунæн алцидæр исаразун ке гъæуй, уой. И.В. Сталин зудта, еци уавæртæй сахар ке фæййервæзун кæндзæнæй айдагъдæр Г.К. Жуков. Сталинæн загъта, кæд уавæр уотæ вазуггин æй, уæд цæттæ 'й Ленингради фронтæн командæгæнæгæй рандæ унмæ, зæгъгæ.

Æма 1941 анзи 13 сентябри Г.К. Жуков инæлар-лейтенант М.З. Хозини хæццæ æма инæлар-майор И.И. Федюнинский хæццæ ратахтæй блокадон Ленинградмæ. Смольныймæ ку бахъæрттæй, уæд комкоммæ бараст æй фронтæ командæкæнуинадæмæ, маршæл Ворошилови косæнуатмæ. Еци рæстæги уоми цудæй фронтæ Æфсæддон Совети æмбурд. Дзубанди адтæй сахар багъæуай кæнунбæл нæ, фал æ раттунбæл. Жуков балæвардта Ворошиловмæ Сталини финстæг. Ворошилов æмбурди ка адтæй, уонæн неци загъта финстæги туххæй. Жуковæн æхе багъудæй, Ленингради фронтæ командæгæнæгæй æй ке иснисан кодтонцæ, уой туххæй фегъосун кæнун, загъта, цæмæй Æфсæддон Совети æмбурд æхгæд æрцæуа. Еци-еу рæстæги баханхæ кодта, цæмæй Ленинград багъæуай кæнуни туххæй арæзт æрцæуа еугур гъæугæ мадзæлттæ дæр.

Балтий флотæи наутæ адтæнцæ минæфтуд. Жуков бардзурд равардта минитæ уордигæй рандæ кæнун æма наутæ сахармæ хæстæгдæр æрбакæнуни туххæй, цæмæй сæ тохæнгæртæй фæййагъаз кæнонцæ фронтæ æфсæдтæн сахар багъæуай кæнуни гъуддаги.

Еци æма æндæр цæхгæрмæ мадзæлтти фæрци Ленинградмæ хæстæг уавæр фæндæрухи æй. Дууердигæй дæр нихмæлæууæг æфсæдтæ æрæнцæдæнцæ, карз тугъдтити фæсте сæ къохи ци бафтудæй, уомити. Жуков цубур рæстæгмæ æ домбай баргъомусæй æрбайеу кодта еугурей дæр, исразæнгард кодта æфсæдти æма адæми, æ нифсхæстдзийнадæ æма æхсарæй æма бундорон æйивддзийнæдтæ 'рцудæй Ленингради фронтæи.

Ленинград багъæуайгæнугти рæнгъити уогæй, знаги нихмæ карз тугъди устур арæхстдзийнадæ равдистонцæ Иристони мингай хъæболтæ. Уони хæццæ æртæ ирон инæлари: Бæройти Михаил, Хъарати Геуæрги æма Цæликати Хъантемур, Советон Цæдеси фараст Бæгъатæри: Бичати Сергей, Бунимович Юрий, Гæджити Александр, Коняхин Василий, Бзарти Геуæрги, Селютин Аркадий, Мнацканов Александр, Пасынков Григорий, Цоколоти Геннадий.

Еци тузмæг æнзти сахар багъæуай кæнуни гъуддагмæ хе сæрмагонд байвæрæн ка бахаста, уони 'хсæн адтæй 26-аг гвардион дæрæнгæнæг авиацион полкки штаби хецау Абайти Михал. Уой полкки афицæрти къуари бакуста радиолокацион станцæ «СОН»-и фæрци знаги хуæдтæхугти нихмæ аллихузи уавæрти æхсæвæ дæр æма бонæ дæр тох кæнуни нæуæг системæбæл. Уомæй æнтæстгиндæрæй пайда кодтонцæ Ленингради арви, уæдта тугъди æнзти бæсти еугур кунæггæнæг авиаций дæр.

Санкт-Петербургмæ хæстæг гъæутæй еу хуннуй Джативе. Æма 'й ами цæргутæ уотæ ба исхудтонцæ, ногираг лæхъуæн Дзаттиати Дмитриийи ном исцитгин кæнуни фæдбæл. Ленинград багъæуай кæнуни тугъдтити рæстæг ба батальони командир майор Дзаттий-фурт ами, цæгаттаг столицæмæ хæстæг, равдиста знаги нихмæ тохи устур арæхстдзийнадæ. Фæммард æй карз тугъдтитæй еуеми.

Кæрдзинигъæуккаг Слонати Алибег ци лæгдзийнадæ æма æхсардзийнадæ равдиста, уомæн ба æмбал нæййес. Е æ дæрæнгæнæг хуæдтæхæги базурбæл тохи будурæй, фашистон æфсæдти æртухстæй раскъафта æ эскадрилий командир капитан Н.И. Свитенкойи, кæци, радон ихæс исæнхæст кæнгæй æма фæстæмæ здæхгæй, æ цæф хуæдтæхæг æрбадун кодта будуйрон ихæлд аэродроми кæрони. Ирон цæргæси еци бæгъатæрдзийнади кой райгъустæй еугур дуйнебæл. Алибег дæр æма æ командирæн дæр бæргæ гъавтонцæ Советон Цæдеси Бæгъатæри ном раттун, фал цæмæдæр гæсгæ бæгъатæрдзийнадæ равдесæг ирон

лæхъуæнмæ æрхæудтæй айдагъдæр Ленини орден.

Ленингради блокадæн æ хай кæд æма 1943 анзи 18 январæ тунд æрцудæй, уæддæр æнæгъæнæй ба ист æрцудæй 1944 анзи. Советон æфсæдти Ленинград-Новгородаг размæмпурсæг операций фæрци – цудæй 1944 анзи 14 январæй ба 1 мартъий уæнгæ. Æ нисан – немуцаг æфсæдти къуар «Цæгат» ниддæрæн кæнун, Ленинградæй блокадæ æнæгъæнæй дæр исесун æма Ленингради облæст знагæй исуæгъдæ кæнун æнтæстгинæй æнхæстгонд æрцудæй. Советон æфсæддонти агъазиау тугъдон хъиамæттæ æма фæразондзийнади, советон æфсæддон разамонугти дæснидзийнади фæрци, немуцаг-фашистон æрдонтгæй уæгъдæгонд æрцудæнцæ айдагъ Ленинград æма Ленингради облæст нæ, фал ма Калинингради облæсти зингæ хай дæр.

Толпарти Александр æ имисуйнæгти уотæ финсуй:

– Кæд сæбæл бæрзæйсæттæн цæфтæ æруадæй, уæддæр гитлеронтæ нæ састæнцæ, фæдæ хуæстæнцæ алли тохæн бунатбæл дæр. Æз мæхуæдæг дæр архайдтон еци уæззау тугъдтити. Нæ дивизий командир Ф.С. Хатминскийи разамонæг пункт цалдæр сæдæ метри мæдæгдæрæй уæлдай нæ адтæй фронтæи раззаг ханхæй. Мах, оперативон къуари афицæртæ, суткæгæйттæ хуссæги гъæстæ нæ фæцан. Æхсæвæй-бонæй игъустæй дзармадзанæи æма æндæр артиллериион тохæнгæртæи гæрæхтæ, цудæй пулеметти æма автоматти къæр-къæр. Уавæр фронтæи раййевæ-баййевæ кодта еудадзуг. Мах къуари афицæрти гъудæй дивизий хæйтти рази нæуæг ихæстæ æвæрун æма синхаг авиацион еугæндти хæццæ æма зæнхæбæл цæуæг æфсæдти хæццæ æмархайд нивæбæл аразун. Цалдæр бони адтан Ленинградæй 30-35 километри æндæдæр поселок Гореловойи райони. Еунæг хæдзарæ дæр си æнæгъæнæй нæбал байзадæй. Мах еци узал зумæги кустан æма цардан блиндажти æма пурхæгонд хæдзæртти къумти, знаги еудадзугон гупп-гæрæхтæмæ игъосгæй. Фал еунæг хатт дæр не 'рцудæй мæ гъостæбæл лæгъуз уавæртæй æма æрдæгстонг ке адтан, уомæй гъаст кæнуни хабар. Алке устурдæр

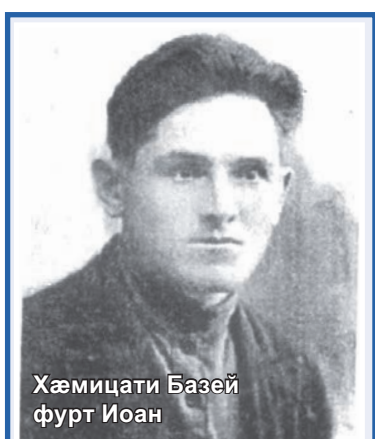
бæллец адтæй æнæуинон знаги тагъддæр ниддæрæн кæнун.

Толпарти Александр æ имисуйнæгти кæронбæттæни уотæ загъта:

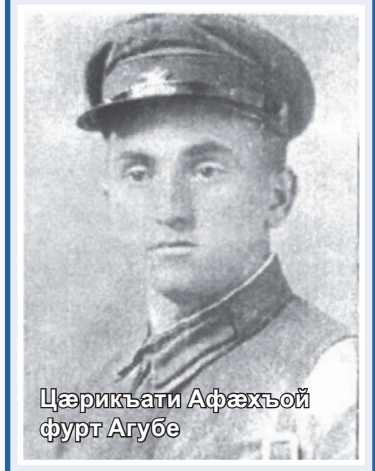
– Аци бæнтти гъæуама æримисæн, адæймаги зæрдæн æ уиндæй, æ бакастæй, æ аййевдзийнадæй æма бæрзонддзийнадæй æхцæуæндзийнадæ æма уæлтæмæнадæ ка хæссуй, еци сахар ка багъæуай кодта, æ сæрбæлтау æ цард ка нæ бавгъау кодта, æма си абони уодæгас ка 'й, аци сахарæн æ карни æносондзийнадæ фескъудайдæ, æ фæд зæнхи цъарæбæл нæбал байзадайдæ. Еци лæгæвзарæн бæнтти æ сæрбæлтау ка тох кодта, уони уодуæлдайдзийнади фæрци еци бæлах не 'рцудæй, æ фарнæ абони дæр цæруй æма æносмæ цæрдæд!

Арази ан Толпарти-фурти аци гъудий хæццæ. Мах, Ленингради сæрбæлтау тохгæнугти хъиамæтти уæлеуæгдзийнадæ ба иронх ма уæд, абони фæлтæртæ дæр куд фæразонцæ, айдагъдæр сæхе пайда æма хуарзæн нæ, фал Фидибæсти сæрбæлтау неци æвгъау кæнгæй хъиамæт кæнун.

ХÆМИЦАТИ Морис

Хæмицати Базей
фурт Иоан

Цæрикъати Афæхъой
фурт Агубе

Зундгонд куд ай, уотемэй фарэ нэ республикэ райста нэуэг 65 автобуси, уонэй 40 пайдагонд цэудзээнэй муниципалон, 25 ба регионалон маршрутэбэл бэлцэнтти ласунаен. Еци транспор-тон фэрэзнитэ гэнэгээнэй дэр дзуапн дэттунца нуриккон домэнтээн, адэмээн уодзээнэцэ алцэмэй дэр зэрдемэдзэуэгэдэр.

ЕУ АНЗИ ХУЭРЗТЭ – ИСОНИ АЭНТЭСТИТЭН НИФСДЭТТЭГ

3 Аема гээуэгэ агыази хай син лэввэрд эрцудэй – фэдонтэ райстонцэ 7531 бийнonti.

Аертгиги сувэллэнттэ кэмээн исэнтэстэй, уони нимэдзэ ба исхэрттэй нисангонд бэрцэ 86 бийнonti фулдэрмэ. Адеугурэй ба сэ бэрцэ иссэй 8665 бийнonti. Аердзон эгьдэуэй зээнэг кэмээн не 'нтэсуи, уэхээн бийнонтээн дэр агьазгонд цэуи, цэмэй ЭКО-й хэрзтэ нигхэонцэ, уомээн. Еци мэдзэли фэрци нэ республикэбэл бафтудэй 136 нэуэгигурди.

Хестэр кари цэргутээн сэрмагондэй арэзт эрцудэй регионалон проект «Хестэр фэелтэр». Уомээн гэгсгэ фээзидтэй сэрмагонд центр, 2 хайади аема 8 медицинон кэбинети аллихузон медицинон уагэдэнтти. Уой фэрци се 'нэнездзийнадэ геронтологон рауэнти фэффедардэр кодтонцэ 378 адэймаги.

Кустгони карэй ка рэхизтэй, уэхээн – 58872 адэймагемээн лэввэрд эрцудэй аллихузон агьаздзийнадэ. Ести нез кенэ се 'нэнездзийнади уавэри айивддзийнэдтэ кэмээн иссерунцэ, уонэмэ дэр цэуи цэстдэр. Уэхээн адэймэгутэ нэмэ нерээнги ес 85587 бэрцэ.

Районти гээути ка цэрүй аема медицинон косэндэнттэмэ ахе кэхэй иссэун ке бон нэ фэууи, етэ ба уордэмэ ласт цэунцэ сэрмагонд хуэдтолгити, цэмэй сэмэ медицинон эгьдэуэй каст цэуа сахари, уой туххэй.

– Аенахсигадэр нэй цэрээн фатерти фарста дэр. Еци кэбази ба уэмэе циуавэр аэнтэстзийнэдтэ ес?

– Еци кэбази фарстатэ лух кэнуни гьуддаги нэмэе республики арэзт эрцудэй цалдэр националон проекти. Уонэмэ гэгсгэ алли анз дэр гээуама арэзт цэуа тэеккэ минкхийдэр 120 миллион квадратон метри бэрцэ цэрээнэуатон хэдзэрттэ.

Ахсигадэр ай сахарты цэрээн хэдзэртти алфамбулайтэ исаййев кэнуни фарста дэр. Зэгьээн, айдагь сахар Дзэуэги-гээуи аема иннэ районти ай-евгонд эрцудэй 42 ахсэнадон аема 74 бунэттон фэзуати. «Минкхий сахарты территориятэ исаййев кэнуни» еугуэрэеу-

он конкурси архайгэй, нэ проектэ нимад эрцудээнцэ 2021 анзи раззагдэртэбэл, бэлвурдэй ба Алагири аргэуэндони аема Аерэдони цэуэгэдон Тэргайдони алфамбулайтэ исаййев кэнуни проектэ.

Проект «Кэдзос дон»-бэл дэр куст 2022 анзи цэун райдэдта. Нэуэгэй айивд эрцэудзээнээнцэ 2024 анзи кэронмэ Алагири донуадзэн хэтэлтэ. Абони уэнгэ бал айивд эрцудэй 10,3 километри.

Цэрэунэн тэссаг уавэр ци хэдзэртти исэвзурдэй, уэхээн 30 хэдзэрэмэй гээуама зэрдемэдзэуэгэ цэрээнбунэттэмэ ракэнэн 682 адэймаги, кенэ 241 бийнonti. Уомээн ба гээуи нэуэг фатертэ – 11177,2 квадратон метри.

– Аенэнездзийнадэ аема ахуради кэбэзтэ алкэддэр адтэнцэ аема нерээнгэ дэр ма аэнцэ нэ республики цэргути тэеккэ ахсигадэр фарстатэн сэ сэйрагдэртэ. Еци гьуддаги ба нэмэе ци арэзт цэуи?

– Проект «Аенэнездзийнадэ гээуи кэнуи» дэр 2022 анзи фэсте нэ байзадан. Ирэффи, Дигори аема Горэтгэрон районти сэйраг сэйгэдэнтти рази арэзт эрцудэй фиццарагонд меди-ко-санитарон агыази центртэ. Республики клиникон сэйгэдони эвэрд эрцудэй томограф. Лэвар хуастэй ефтонгонд эрцудэй 3011 адэймаги, ци 23840 рецепти си финст эрцудэй дохиртэй, уонэбэл 2022 анзи аллихузон хуастэй аэнхэст кэнуни нимэдзэ исхизтэй 99,84 процентмэ, пьлан 95 проценти уогэй.

Республики онкологон поликлиники эвэрд эрцудэй 20 хузи медицинон ефтонгарзи. Уой уэлэнхасэн ба ма нэ республики медицинон уагэдэнтти эвэрд эрцудэй аллихузон ефтонггэрзтэ – 56 бэрцэ. Медицинон тагьд агыази автопаркбэл ма никкидэр бафтудэй фараст нэуэг хуэдтолги.

Арэзт нэмэе цэунцэ нэуэг фельдшерон-акушерон пункттэ, ци гээути нэ адтэнцэ, уонэмэ, уэхээн медицинон косэндэнттэ кэми ес, уонэмэ бундоронэй цэунцэ цалцэггонд, уотэ ефтонгонд цэунцэ дохирти лабораторитэ дэр.

Националон проект «Ахуради» дэр ес, боз цэмэй уэн уэхээн аэнтэститэ. Зэгьээн, Горэтгэрон районти Чермени-гээуи аема Мээдэги районти Дзэрэстэй гээуи арэзт эрцудээнцэ аема косун райдэдтонцэ 560 бунати кэми ес, уэхээн нэуэг сьолатэ.

Сахар Дзэуэги гээуи ма арэзт цэуи дууэ еумэйаг ахурадон сьолой азгунститэ. Алкэмидэр си уодзэнэй 550 бунати, Беслэни дэр 2023 анзи кэронмэ фээзидзээнэй нэуэг сьола. Устур цаубэл банимайэн ес, уэлдай искурди-адэгин сувэллэнттээн ци сэрмагонд центр арэзт эрцудэй «Вершина», зэгьгэ, уой, уэдта Дзэуэги гээуи 4-аг сьолой бундорбэл арэзт сувэллэнтти технологон парк «Кванториум».

Авд еумэйагахурадон сьолойеми бундоронэй цалцэггонд эрцудээнцэ спортивон залтэ, эвэрд си ес нэуэг ефтонггэрзтэ, фондз професионалон-ахурадон уагэдэнеми нэуэггонд эрцудэй материалон-техникон базэ, арэзт си эрцудэй 12 аермадзи.

– Нэ еугурейдэр фэндуй кэдзос уэлдэфэй уолэфун. Националон проект «Экологи» аэнхэст кэнуни ба нэмэе нуртэеккэ ци аэнтэститэ ес?

– Национ проект «Экологи»-мэ гэгсгэ нисангонд мэдзэлттэ аэнхэст кэнуни гьуддаги дэр аэнтэстэтин нэ ан. Бундоронэй кэдзосгонд эрцудэй Бехьани цадэ. 2023 анзи ба кэдзосгонд эрцэудзээнэй Мээдэги цадэ. Бугьгалэндэнттэ кэдзосгонд эрцэудзээнээнцэ Аерэдони, Алагири, Дигорай, Беслэни. Аербаластан контейнертэ бугьтээн цалдэр хузи, цэмэй фэйнэхузон аэрмэгутэ калд цэуонцэ хэцээн рауэнтэмэ, уой туххэй. Нэуэг талатэ сагьд эрцэудзээнэй 146 гектареми.

– Устур аема рэстэмбес кустуэттэ кэмэ ес, еци амалгьон адэмээн ци хузи агьаз лэвэрд цэуи?

– Еци адэми, дзубанди дэр ибэл нэййес, уэлдай ахсигадэр гээуи паддзахадон агьаз. Нэ республики экономикон райрээти Министради 'рдигэй арэзт цэунцэ аллихузон конкур-

стэ гранттэ рамолуни туххэй. Зэгьээн, 2022 анзи уэхээн хузи агьаз лэввэрд эрцудэй 69 фермерон хэдзарадэмээн. Арэзт син цэуи семинартэ, цэмэй сэ зонундзийнэдтэ фулдэр кэнонцэ, уой туххэй.

– Националон проект «Культура»-мэ гэгсгэ архайди ба ци бафтудэй нэ кьохи?

– Аергом ку зэгьээн, уэд еци кэбазээн алкэддэр, гьулэггагээн, дехгонд эрцэуи тэеккэ минкхийдэр фэрэзнитэ. Фал уэддэр республики гээути арэзт аема цалцэггонд цэунцэ аллихузон культурон-дзиллон уагэдэнттэ. Капиталон эгьдэуэй цалцэггонд эрцудэй аергон театрдаути театри азгунст, эвэрд си ес тэеккэ нэуэгдэр ефтонггэрзтэ. Аллихузон музыкалон гэрзтэй аэнхэстдэргонд цэунцэ культури уагэдэнттэ, айивадон сьолатэ аема училищетэ.

Алагири районти музейон-равдистон комплексэн дехгонд эрцудэй аэнаэмэнгэггээуэгэ техникон аема эвдесэн ефтонггэрзтэ.

– Туризм кэбази ба нэмэе ци ес нэуэгэй?

– Дигоргоми Чиколайгэй ба Мээцутэ-Ками-Арти уэнгэ арэзт эрцудэй над. Ае еумэйаг дэргэ – 21,33 километри. Уордигэй ба ма исэздэхээн ес лигьз надбэл Гэлиатмэ.

– Аенэ хуэрзэнхэст нэдтэй туризм нэ, фал аэнуой ракьахдзэфгээнэн дэр некумэ ес. Гээуи нэ, адасэй цэуэн кэбэл уа, уэхээн нэдтэ.

– Фарэ нэмэе идарддэр конд цудээнцэ нэдтэ – аразээн куститэ. Дзэуэги гээуи бундоронэй цалцэггонд эрцудээнцэ сэйраг гээунгити еу хай (Марковай, Ватутини, Ленини, Бутырини, Тамай-фурти, Весенняя, Московская, Калинин номбэл гээунгтэ). Етэ рагэй дэр некэедбал адтэнцэ цалцэггонд аема бустэги эдзэллаг уавэр-мэ аэрхадтэнцэ. Цалцэггонд эрцудэй Дзэуэги гээуи, Аерэдон, Чикола аема Лескенмэ над, ае дэргэ 27 километри (гэп-пэлтэгай нимайгэй).

Хуэнхаг районтэмэ ка цэуи, еци нэдтэбэл хедтэ дэр бацалцэг кодтан. Бацалцэг кодтонцэ Мээдэги районти Дэллаг Курп аема Хориггээуи 'хсэн нади дууэ хайи. Аерэдони районти Мичурини гээубэл еуварсгэ-нэн над дэр арэзт цэуи аема гээуама фэууа 2023 анзи кэронмэ. Нэуэг анзи нэмэе ци аэнхэсткэнуи куститэ аэнгэ-элмэ кэсуи, уонэн бал абони уэнгэ дехгонд эрцудэй 8,3 миллиард соми, уонэй 6,7 миллиард федералон бюджетэй. Еузагьдэй, разэй нэ кустэгтэ минкхийдэр нэ 'нцэ. Аема нин аци анз хуэрзэй цидэриддэр бантэстэй, уонэй гээуама уотид боз ма уэн, фал нин етэ гээуама исуонцэ нифсдэттэг аема разэнгардгээнэг, цэмэй нин идарддэр никки фулдэр бантэса, агьазиуддэр уонцэ нэ архайди хатдзэртэ.

Армаг мухурмэ бацэттэ кодта КОЛИТИ Витали

Православные праздники и посты в 2023 году

СВЕТЛОЕ ХРИСТОВО ВОСКРЕСЕНИЕ (ПАСХА) – 16 АПРЕЛЯ 2023 ГОДА

ДВУНАДЕСЯТЫЕ НЕПЕРЕХОДЯЩИЕ ПРАЗДНИКИ

- 7 января – Рождество Христово
- 19 января – Крещение Господне (Богоявление)
- 15 февраля – Сретение Господне
- 7 апреля – Благовещение Пресвятой Богородицы
- 19 августа – Преображение Господне
- 28 августа – Успение Пресвятой Богородицы
- 21 сентября – Рождество Пресвятой Богородицы
- 27 сентября – Воздвижение Креста Господня
- 4 декабря – Введение во храм Пресвятой Богородицы.

ДВУНАДЕСЯТЫЕ ПЕРЕХОДЯЩИЕ ПРАЗДНИКИ

- 9 апреля 2023 г. – Вход Господень в Иерусалим
- 25 мая 2023 г. – Вознесение Господне
- 4 июня 2023 г. – День Святой Троицы. Пятидесятница.

ВЕЛИКИЕ ПРАЗДНИКИ

- 14 января – Обрезание Господне
- 7 июля – Рождество Иоанна Предтечи
- 12 июля – Святых апостолов Петра и Павла
- 11 сентября – Усекновение главы Иоанна Предтечи
- 14 октября – Покров Пресвятой Богородицы.

ЦЕРКОВНЫЕ МНОГОДНЕВНЫЕ ПОСТЫ

- 27 февраля – 15 апреля 2023 г. – Великий пост
- 12 июня – 11 июля 2023 г. – Петров (Апостольский) пост

- 14-27 августа 2023 г. – Успенский пост
- 28 ноября 2023 г. – 6 января 2023 г. – Рождественский пост.

ЦЕРКОВНЫЕ ОДНОДНЕВНЫЕ ПОСТЫ

среда и пятница всего года, за исключением сплошных седмиц и Святков

- 18 января – Крещенский сочельник
- 11 сентября – Усекновение главы Иоанна Предтечи
- 27 сентября – Воздвижение Креста Господня.

СПЛОШНЫЕ СЕДМИЦЫ

- 7-18 января – Святки
- 6-12 февраля 2023 г. – Мытаря и фарисея
- 20-26 февраля 2023 г. – Сырная (Масленица)
- 17-23 апреля 2023 г. – Пасхальная (Светлая)
- 5-11 июня 2023 г. – Троицкая.

ДНИ ОСОБОГО ПОМИНОВАНИЯ УСОПШИХ

- 18 февраля 2023 г. – Вселенская родительская суббота
- 11, 18 и 25 марта 2023 г. – Субботы 2, 3, 4-й седмиц Великого поста
- 25 апреля 2023 г. – Радоница
- 9 мая – Поминовение усопших воинов
- 3 июня 2023 г. – Суббота Троицкая
- 28 октября 2023 г. – Суббота Димитриевская.

Мусульманский календарь на 2023 год

23 марта – по мусульманскому календарю начало месяца Рамадан (девятого месяца Исламского календаря) и начало поста Рамадан (Ураза). Рамадан является самым важным и почетным для мусульман. В этот месяц пророку Мухаммеду было ниспослано первое священное послание, которое впоследствии вошло в священную для всех мусульман книгу – Коран. Его начало и конец определяются по мусульманскому Лунному календарю.

Рамадан – месяц обязательного для мусульман поста и один из пяти столпов ислама. Пост во время Рамадана – это время для внутреннего очищения, посвящения Богу и время самоконтроля. Пост длится 30 дней. Рамадан (по-арабски). Этот месяц является самым важным и почетным для мусульман. В течение всего месяца соблюдается строгий пост («ураза»). В этот период правоверные мусульмане в дневное время отказываются от приема пищи, питья, курения и интимной близости. Пост начинается с начала рассвета и заканчивается после захода солнца. Полный отказ от простых человеческих нужд дает возможность мусульманам продемонстрировать силу своей веры.

Помимо внешней чистоты в этот месяц постящиеся стараются строже соблюдать чистоту внутреннюю – освобождение от всех мыслей и действий, оскверняющих человека. Мусульмане считают, что соблюдение духовного и телесного поста в месяц Рамадан чрезвычайно позитивно воздействует на их души. В этот месяц мусульмане читают Коран, совершают добрые дела, раздают добровольную и обязательную милостыню.

21 апреля (первый день месяца Шавваль) – начало праздника Ид-аль-Фитр. Отмечается он в честь окончания поста священный месяц Рамадан. Называется он Ид-аль-Фитр или по-турецки Ураза-байрам. Ураза-байрам – один из двух главных дней исламского календаря. Традиция празднования для разговения ведет свое начало со времен пророка Мухаммеда с 624 года. Верующие поздравляют друг друга. Накануне и в день праздника собирается обязательная милостыня. Собранные средства идут в

пользу общины (малоимущим, путникам и др.) В день праздника мусульмане совершают праздничную ритуальную молитву, надевают лучшую одежду, готовят традиционные блюда, а после праздничной молитвы накрывают праздничные столы, приглашают в гости соседей, родственников и друзей, совершают ответные гостевые визиты с подарками, радуются и веселятся.

27 июня (девятый день месяца Зуль-хиджа) – День Арафа – последний день хаджа. Отмечается примерно через 70 дней после окончания месяца Рамадан. В этот день участники Хаджа посещают гору Арафат возле Мекки и совершают намаз у ее подножия. День Арафа является самым памятным из дней Аллаха.

Согласно мусульманской религии, в этот день вознаграждение или кара мусульманам за благие или греховные поступки увеличивается многократно. Равно как и вес грехов в этот день увеличивается в несколько раз. До заката солнца верующие стоят и замаливают грехи. Пост в день Арафа считается самым важным из тех поступков, которые приближают верующих к Аллаху.

День Арафа отмечается в День посещения участниками Хаджа горы Арафат возле Мекки, где паломники совершают намаз у подножия горы Арафат.

19 июля (десятый день месяца Зуль-хиджа) – праздник жертвоприношения Курбан-байрам. Отмечается через 70 дней после праздника Ураза-байрам в память жертвоприношения пророка Ибрахима. Курбан-байрам один из 2 главных дней исламского календаря. Согласно Корану, Архангел Джабраил явился к пророку Ибрахиму во сне и передал ему повеление Аллаха принести в жертву сына.

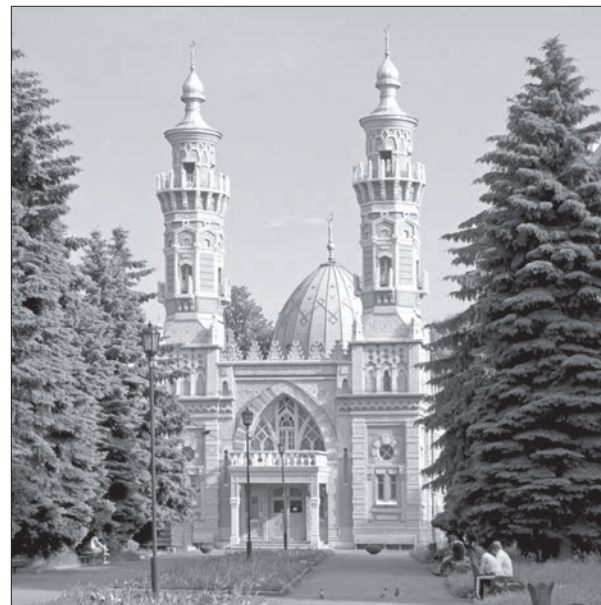
Ибрахим отправился в долину Мина к тому месту, где ныне стоит Мекка и начал приготовления. Его сын, знавший об этом, не сопротивлялся, так как был послушен отцу и Аллаху. Однако это оказалось испытанием от Аллаха, и, когда жертва была почти принесена, Аллах сделал так, чтобы нож не смог резать, и тогда ангел Джабраил (Архангел Гавриил) дал пророку Ибрахиму в качестве замены барана. В

день жертвоприношения принято ходить в гости и поздравлять друг друга с праздником. Праздник жертвоприношения Курбан-байрам (или Ид уль-Адха) является частью мусульманского обряда паломничества в Мекку. Отмечается праздник в долине Мина вблизи Мекки в 10-й день, 12-го месяца мусульманского лунного календаря Зульхиджа и длится 3-4 дня.

19 июля (первый день месяца Мухаррама) – начало 1445 года по Хиджре.

28 июля (десятый день месяца Мухаррама) – День Ашура. День скорби 4 мусульман, поминаения пророков и посланников Аллаха. На этот день, согласно Корану, приходится сотворение Небес, Земли, ангелов, первого человека – Адама. В то же время, это день – день траура. В этот день погиб внук Пророка Мухаммеда – Хусейн. Светопредставление (апокалипсис, конец света) также наступит в день Ашура.

У мусульман суннитов в этот день желателен пост.

Фидибæстæ гъæуайгæнæги Бони хуæдрæзмæ косгæ къуæре уодзæнæй æдеугурæй æртæ бони – 20, 21, 22 феврæли. Уæлдай фæлладуадзæн бон хаст цæуы 1 январей (хуцаубонæй) 24 февралмæ (майрæнбонмæ). Æхсæзбонон къуæре кæми ес, уони сабат, 25 февраль уодзæнæй косгæ бон.

ТАБЕЛЬ-КАЛЕНДАРЬ на 1913 г.

Дни	Январь	Февраль	Мартъ	Апрель
Воскр.	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Понед.	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	8 15 22 29
Вторн.	8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	9 16 23 30
Среда.	9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	10 17 24
Четв.	10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	11 18 25
Пят.	11 18 25	8 15 22	8 15 22 29	12 19 26
Субб.	12 19 26	9 16 23	9 16 23 30	13 20 27

Дни	Май	Июнь	Июль	Августъ
Воскр.	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Понед.	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Вторн.	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Среда.	8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Четв.	9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	8 15 22 29
Пят.	10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	9 16 23 30
Субб.	11 18 25	8 15 22 29	6 13 20 27	10 17 24 31

Дни	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
Воскр.	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Понед.	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Вторн.	3 10 17 24 31	8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
Среда.	4 11 18 25	9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
Четв.	5 12 19 26	10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Пят.	6 13 20 27	11 18 25	8 15 22 29	6 13 20 27
Субб.	7 14 21 28	12 19 26	9 16 23 30	7 14 21 28

ИЗДАНИЕ Т-ва И. Д. СЫТИНА. Цѣна 5 коп.

ÆРТИНДÆС БОНИ КУТЕМАЙ ФÆДДУНД АНЦÆ...

Фондз æма фондзинсæй анзей размæ – 1918 анзи 24 январь – УСФСР (Уæрæсей Советон Федеративон Социалстон Республикæ) Адæмон Комиссарты Совет рахаста унаффæ, цæмæй Уæрæсей республикæ рахеза нигулæн-европаг къæлиндармæ. Уой фæдбæл дзиллон-хабархæссæг фæргæзности рæстæггæй-рæстæггæй æрмæгугтæ фæззиннуй, уонæмæ гæсгæ бацæттæ кодтан, мæнæ дæлдæр ке мухур кæнæн, еци уац.

ФУДФУНИ ХУЗÆН

Уæ медзæрди рагъуди кæнайтæ: 31 январь æхсæвæ бафунæй айтæ, иннæ бон сæумæй ба ку райгъал айтæ, уæд æнгъæл адтайтæ, 1 февраль ралæудтæй, зæгъгæ, фал телевизорæй игъосетæ: «Абони æй 14 февраль, рæстæггай уардзæнæй...»

Æрра гъудитæ? Фудфун? Сæ еу дæр нæ æма иннæ дæр. Мадта, баруагæс уи уæд, Уæрæсей кæддæр гъе уæхæн хабар æрцудæй. 1918 анзи 31 январь фæсте 1 февраль нæ ралæудтæй, фал... 14 февраль.

Гъуддаг уой медæги адтæй, æма раст фондз æма фондзинсæй анзей агъоммæ УСФСР-и Адæмон Комиссарты Совет рахаста унаффæ, нигулæн-европаг къæлиндармæ цæмæй рахезæн, уой фæдбæл. Уæдæй фæстæмæ, уой размæ цаутæ æма хабæрттæ ци æнзти æма бæнтти 'рцудæнцæ, уони кой кæнгæй, фæббæлвурд кæнæн: «нæуæг нимадмæ гæсгæ» кенæ «зæронд нимадмæ гæсгæ», зæгъгæ.

«КУЛЬТУРОН АЕГЪДАУÆЙ РАЙРÆЗТ АДÆМИХÆТТИТÆБÆЛ НÆХЕ БАЙЕУ КОДТАН!...»

Зундгонд куд æй, уотемæй 1918 анзи 31 январь размæ Уæрæсе цардæй, юлиайнаг ке хонунцæ, еци къæлиндармæ гæсгæ, Европи паддзахæдти фуддæр хай ба сауæнгæ 1582 анзæй фæстæмæ архайда григорианскаг къæлиндармæ гæсгæ. Се 'хсæн хецæндзийнадæ сæдæ анзей дæргъци фуддæр кодта еу суткæ æма ХХ æноси райдайæнмæ исхæрттæй 13 бонемæ. Раст ку зæгъæн, уæд уæрæсейæгти цардбæл еци хецæндзийнадæ фуддæр æрдæмæ уоййасæбæл нæ фæззиндтæй, айдагъдæр фæ-

сарæйнаг гъуддæгити фæдбæл гæгъæдити бæлвурд бæнттæ æвæрд цудæнцæ дууæ хузи. Уомæ гæсгæ ба уотæ рауайидæ, æма Европæй нæмæ, зæгъæн, анзи райдайæни æрвист гæгъæдитæ, исæмбæлиунцæ уой размæ анзи кæрони. Фал адæймаг алцæбæл дæр исахур уй.

Советон пропагандисттæ евгъуд æноси 20-аг æнзти куд финстонцæ, уотемæй: «Анзимади еци æйивддзийнадæ советон хецæудзийнадæ адæмти историй фæббæлвурд кодта, уруссаг адæми капитали фудхуæрæнадæ æма хецæуеуæггадæй ке исуæгъдæ кодта, уой... Уæдæй фæстæмæ Советон республикæ хаст æрцудæй еугур дуйней культурон адæмихæттити нимæдзæмæ».

ДМИТРИЙ МЕНДЕЛЕЕВИ ÆРТИККАГ АРХАЙД

Къæлиндар баййевуни фарстамæ тæккæ фиццаг хатт каст цудæй 1830 анзи. Григорианæг къæлиндари нимадмæ рахезуни фарс адтæй Уæрæсей наукиги Академи. Еци фарстабæл буцаутæ цудæнцæ дæсгай æнзтæ. Паддзæхтæ нæ тагъ кодтонцæ еци бæррон гъуддагмæ 'ркæсунмæ, уæрæсейаг рæстæгнимади туххæй бæррон унаффæ рахæссунмæ. Гъуддаг размæ ку нæ цудæй, уæдта еци ихæс æхемæ 1893 анзи райста Уæрæсей астрономион æхсæнадæ. Къæлиндар раййевуни фæдбæл арæзт сæрмагонд къамиси иуонги номхигъдмæ хаст æрцудæй Д.И. Менделеев дæр. Уотемæй, номдзуд химик айдагъ периодикон системæ æма уруссаг водки формулæ не 'ргъуди кодта, фал ма зæрдиагæй архайдта нæуæг къæлиндармæ рахезуни гъуддаг дæр. «Нуртæккæ ци юлиайнаг къæлиндарбæл цæрæн, е раст нæй, – нимадта Д.И. Менделеев, – григориайнаг дæр бустæги раст нæй. Уомæ гæсгæ ба нæ гъуэй исбæлвурд кæнун, никки æнхæстдæр дзуапп ка дæтта нуриккон науки домæнтæн, уæхæн нимадмæ рахезуни мадзал...»

«Къæлиндари къамис» куста 1911 анзи уæнгæ, фал сæ унаффитæ уотид гæгъæдибæл байзайиунцæ. Айдагъдæр большевиктæн, сæ разæнгарддзийнадæ аци гъуддаги дæр бавдесгæй, бантæстæй 1918 анз æнæгъæнæ 13 боней бæрцæ фæццубурдæр кæнун.

Еци реформæ неци уоййасæбæл тингундзийнадæ расайдта æхсæнадон цардиугаги.

Реформитæй æнаразийæй байзадæй æма нерæнгæ дæр ма 'й уруссаг киристон дзиуарæ, гъома, зæрдхурмæ кодта зæронд фæткæбæл, уомæ гæсгæ нæ, фал æй нæ фæндадтæй æ еудадзугон фæткитæ æма æгъдæуттæ æнхæст кæнуни рæстæгугтæ нæуæг нимадмæ гæсгæ æнхуæрсун. «Большевикти рахаст унаффитæмæ кæсун гъуэй уæлæнгай цæстингасæй, уомæн æма хъор дарунцæ дини уагъæрдтитæ», – уæхæн адтæй сæ гъуди диникустæнгугтæн.

Æма, æцæгæйдæр, киристон дин нæ райста еци декрети фæткæ. Ци нæ син фæккодтонцæ Уæрæсей æдасдзийнадæ гъæуайгæнæг оргæнтæ, уæддæр, куд сæ æнхæст кодтонцæ, уотемæй байзадæнцæ. Уомæ гæсгæ ба абони уæнгæ дини бæрæгбæнттæ æнхæстгонд цæунцæ дугай нимæдзтæмæ гæсгæ.

Октябри революци ба кæд 25 октябри æрцудæй, уæддæр ин æ бæрæгбон ба нæуæг анзимади декретмæ гæсгæ бæрæг кæнун райдæдтонцæ ноябри.

МÆ НАНА ÆМА ПОЭТ ПУШКИН

Уæрæсей цæргугтæ, адтæй нæ адтæй, уæддæр исахур æнцæ нæуæг къæлиндарбæл. Мæ нана райгурдæй къæлиндари реформæ ку фæззиндтæй, уой размæ, æма æ райгурæн бон финст æрцудæй 26 майи, фал уæддæрæ райгурæн бон ба фæббæрæг кæнуй 20 июни. Цитгин уруссаг поэт А.С. Пушкин дæр райгурдæй 1799 анзи 26 майи. 1918 анзи фæсте, уой райгурæн бон дæр бæрæг кодтонцæ 8 июни, æртиндæс бони ма ибæл бафтаугæй. Фал 1923 анзи ба Советон хецæудæ нæуæгæй унаффæ рахаста юлиайнаг æма григориайнаг къæлиндарти 'хсæн ци хецæндзийнадæ ес, уой исбæлвурд кæнун. Уотемæй еци хецæндзийнадæ рауадæй еуæндæс бони. Уомæ гæсгæ ба А.С. Пушкини райгурæн бон хаст æрцудæй 6 июньмæ. Фал игургæ ба уæддæр майи ракодта...

Уой фудæй историон хабæрттæй берæ кæцидæртæ ниххæлæмулитæ æнцæ. Еуæй-еу ахургæнæн киунугити бакæсæн ес, зæгъæн, Бородиной тугъд æрцудæй 8 сентябри, иннæ киунугити ба еци бон нимад цæуы Куликови тугъди бонбæл.

Нæ нæуæг бæрæгбон – адæмон еудзийнади Бон – бæрæггонд цæуы 4 ноябри, ци цаумæ гæсгæ 'й иснисан кодтонцæ, еци бонбæл – 1612 анзи 22 октябрьбæл – кæн-

гæфтуд æртиндæс бони бакæнгæй. Уотемæй ба XVII æноси (кæцими анзнимæдти хузи æхсæн хецæндзийнадæ адтæй дæс бони) хорнигулайнаг хронисттæ (цаутæ æма хабæрттæ финсгугтæ) Мæскуй исуæгъди бонбæл нимайунцæ 1 ноябрь.

Еци раййевитæ-баййевитæ пайдахæссæг ку уиуонцæ... Мадта уæд советон Уæрæсей цæргугтæ ба 1918 анзи кутемæй-ти исарæхстæнцæ, феврæли ци æртиндæс бони фесавдæнцæ, уонæми син ци гъуддæгугтæ æма хемæрайст ихæстæ нисангонд адтæй, уони исаразунмæ?

Хъæбæр æнцонтæй. Адæмон Комиссарты Совет рахаста унаффæ, цæмæй «уой размæ къæлиндармæ гæсгæ 1 æма 14 феврæли æхсæнмæ, куд бадзубандигонд, уотæ закъонмæ гæсгæ дæр, ци хемæрайст ихæсти рæстæгугтæ нисангонд адтæнцæ, етæ æнхæстгонд цæуæнтæ 14 æма 27 феврæли 'хсæн, алкæ нисангонд рæстæгбæл æртиндæс бони æфтаугæй. Раздæри къæлиндармæ гæсгæ 1918 анзи 14 февралæй 1 июли уæнгæ ци хемæрайст ихæсти рæстæг нисангонд адтæй, уони æнхæст кæнуни æмгъудтæ ба бæрæггонд æрцæуæнтæ бадзубандигæнугти æмунаффæмæ гæсгæ, æнхæстгонд æрцæуæнтæ æртиндæс бони фæстæдæр – æмгъудмæ...»

Сæ кусти фæдбæл мизди еу хай (аванс) 1918 анзи фæллойнæгæнугтæй беретæ кæд æма алли мæйи 15-аг бони райсиуонцæ, уæд нур ба си фæффуевегед æнцæ. Адæмон Комиссарты Совети бадзурдæй гъæуама еугуремæн дæр лæвæрд æрцудайдæ «23 февраля 1918 г. получаемою ежемесячную сумму за вычетом 13/30 оной».

Нæкæси, «фесæвд 13 боней гъуддаг» нерæнгæ дæр ма рæстæгæй-рæстæгмæ исдзурдтаг уй. Сауæнгæ Паддзахадон Думи депутатон къуæрттæй исдзурдтонцæ, цæмæй раздæхæн раздæриккон уæрæсейаг къæлиндармæ. Еци фæндæ уогæ, ка 'й зонуй, уоййасæбæл дзурдтаг дæр цæмæн фæккæса, кæд æма нæ бæсти нури рæстæгити берæ историон цаутæ æма хабæртти фæдбæл цæйбæрцæбæл æнæлæдæрд æйивддзийнæдтæ æнхæстгонд æрцудæй, уой нимайгæй.

Бæргæ сæбæл арази уианæ, еци раййевитæ-баййевитæ пайдахæссæг ку уиуонцæ, уæд...

Еудзурдæй, дуйней адæмихæттити культурæ байафтан.